

891.99-82

բ - 27

ԲԱՆԻՈՐԻ ԱԼՔՈՄԸ

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ծ ՈՒ

Թ Ի Դ Ե Ս

Տպարան «ՀԵՐԱԼԵՍ» Գրաֆսկայա փող. № 6. Հեռախոս № 566.

1914

71.660

20 06 / 09

STOS - ED 24

№ 7

ՆՈՐ ԳՐԱԳԱՐԱՆ

04 OCT 2011

99-82

27

1-2

-6 NOV 2011

ՔԱՆԻՈՐԻ ԱԼՔՈՄԸ

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ծ Ո Ւ

Թ Ի Ը Լ Ի Ս

Տպարան «ՀԵՐՄԷՍ» Գրաֆսկայա փող. № 6. Հեռախոս № 566.
1914

Դ Ա Ր Բ Ի Ն Ը

Ձեռքերիս զոյգ թաթման ունիմ՝
 Կրծքիս կապած կաշւէ գոգնոց,
 Մուրճը ձեռքիս հաւատարիմ՝
 Եւ ընկերս՝ կարմիր հնոց:

Բոկ եմ դրել ջեռ քուրայում
 Սև մետաղէ մի մեծ զանգւած,
 Բայց յամառը ոչ արթնանում,
 Ոչ յուզում է կեանքի մի կայծ...

Բայց ահա, տես, հուրհրատող
 Արևի պէս նա արթնացաւ,
 Եւ խաւարի մէջ խարխափող
 Արհեստանոցը լուսացաւ:

Եւ կայծերի տարափի տակ
 Բերին նրան դրին սալին.
 Դէհ, մուրճ'հարներ, եկէք ձև տանք
 Ուշքի եկած այս յամառին...

Յակոբ Յակոբեան

4845-2010

Կ Ի Ս Ա Տ Տ ՈՒ Ն Ը

Այդ էն ժամանակն էր, երբ ամեն ինչ շարժւեց, երբ մութ խորշերից լոյս աշխարհ եկաւ լուռ տանջանքը, երբ բացւեցին փակ բերանները...

Այն ժամանակ գիւղացի Սարգիսը վերադարձաւ քաղաքից և յայտարարեց գիւղի շուկայում:

— Էլ հարուստներ չկան. սրանից ետը հարուստները մեռնք ենք...

Ու ոգևորւած՝ նա պատմում էր, շմեցնում լսողներին իր բերած նոր մտքերով...

Ապա եկան քաղաքից և ուրիշները նոյն հովերով և ամբողջ օրը բազարը դղրդում էր նոր խօսքերից...

Այդ օրերին էր, երբ Սարգիսը ուրախ, զւարթ երգ ու խաղով սկսեց իր տան շէնքը: Նա բարձրացրեց պատերը, բայց չկարողացաւ ծածկել ու սարքել իր տունը:

Անցան տարիներ...

Սարգիսը դարձեալ գիւղումն էր.— քաղաքում այլևս գործ չկար...: Նա ման էր գալիս գլխիկոր, ինքն ինքն մէջ խորատուղւած, աշխատելով անսկստելի դարձնել իրեն: Խուռացել էր նրա չուխան, որի վրայ երևում էին երկու մեծ կարկատաններ, դժգունել էր նրա դէմքը թախիժով պատել, կարծես նոյնպէս խուռացել էր, ինչպէս նրա տունը դարձեալ կիսատ էր...

Անցել էր էն ժամանակը...

Կեսնքը նորից իր նախկին կունի մէջ էր մտել: Շուկայում դարձեալ իրենց առաջւայ դիրքերն էին զբաղեցրելու վաշխառուները— հաստափոր Սանդրօն և լղձ Մարտիրոսը:

Եւ ամեն անգամ, երբ Սարգիսը մռայլ անցնում էր բազարով՝ հաստափոր Սանդրօն, շրջապատւած իր մարդկանցով, բղաւում էր նրա ետեից լիառատ, հրճալից ձայնով ու հեգնող շեշտով:

— Սարգիս, բա ասում էիր՝ էլ հարուստներ չկան. բա ի՞նչի տունդ չէն շինում. կիսատ ա մնացել...

Իսկ Մարտիրոսը սպասում էր, որ նա մօտենայ իրեն, ու կամացուկ ասում էր:

— Սարգիս, կարելի ա փող ա հարկաւոր, արի՛ տամ, տունդ վերջացրու...

Եւ նրա չորացած, խոշոր դէմքի վրայ խաղում էր մի խորամանկ ժպիտ, որից փայլում էին նրա մանր, խոր ընկած աչքերը:

Սարգիսը դադարում էր այդ խօսքերից, որոնք յիշեցնում էին այն օրերը, երբ նա յարձակում էր այդ երկուսի վրայ. նա աշխատում էր լուռ մնալ, արհամարհել, բայց երբ Սանդրօն չափն անցնում էր, էլ չէր ամբերում:

— Շատ մի եղակալիլ. հալբաթ էն օրը էլի կը կայ. մի առւով որ ջուր ա գնացել, մին էլ կը գնայ... Եւ աշխարհի տունն ա կիսատ մնացել, մենակ իմը հօրի... Լաւ իմանաս, էն օրը էլի կերկայ, տունս կթամահամ, բու աչքն էլ կը հանեմ...

— Հա՛, հա՛, հա՛... հոհուում էր Սանդրօն, աւելի և լայնացնելով իր լայն տեղը, և նրա հետ հոհուում էր իր շուրջը պատած մարդիկ...

— Ծիծաղիր, ծիծաղիր, տեղդ լենացել ա... ամա եւ միտդ պահիր, բանի խալիսի ցաւը կայ՝ էն օրերը դուրի նման դռանդ էլի կչոքեն... ասում էր Սարգիսը, սուր հեգնանքով չափում ոտից գլուխ Սանդրօնին, ապա ունում դանդաղ, հանգիստ քայլերով...

Արագի

ԱՌՈՐԵԱՅ ՀԻՄՆԸ

Նւէր Յակոբ Յակոբեանին

Փանօր յաւերժ շողուն, անմահ արեւին, —
լուսաշաղ դէմքին ծաղկունքը ցանած, —
Որն ուր ծագում՝ կեանքն է դարձնում,
խաւարը փախչում հիմնով սասանած.
Եւ ծով-երկնքին, անհաս երկնքին,
որի վէս կրծքին ամպերն են ճայթում,
Ամեն մի փայլուն աստղիկը սիրուն
յաղթ-ապագային նոր կեանք է մաղթում:

Փառք արեւ — սիրուն, անձնուրաց սիրուն,
որ տատասկում էլ ուրախ կ'ժպտայ,
Լոյս — ծշմարտութեան՝ դռները բաղխող,
որ իր անսասան, մեծ ուղին կ'երթայ.
Եւ այն ամենին մարդկանց աշխարհում,
ուր սրտեր կ'ապրեն՝ հուրերը վառած,
Խիզախ ու անպարտ մաքառող ոգուն,
բով-խարոյկի մէջ հզօր կամք առած:

Փանօր կարող մտքին՝ ստեղծագործող,
որ գիշեր-ցերեկ դադար չ'գիտէ,
Ինչ որ գեղեցիկ, հմայքն է անուշ,
ինչ ջերմ-աղօթքով մարդը կ'ապաշտէ.
Եւ այն սրբութեան՝ ոգին հաճելի, —
անունը չքնաղ՝ ժպիտ, խնդութիւն, —

Որ մահն է հեգնում, մեղկ-տեսքը նորա
ու արհամարհում սեւ-դժբախտութիւն:

Փանօր ծաղկունքի մէջ ծնւած երազին,
եռանդը կրակ աշխատող բազկին,
Սև կապանքն ազատ լեզւին հոյակապ,
հրեղէն շանթով կայծակնող խօսքին.
Եւ որոտ-երգին՝ հսկայ թափ առած, —
պայքարող կրծքի կոչն ու մտորում, —
Որ ամեն անգամ յիշեցնել գիտէ...
հեռու, լուսեղէն մի աշխարհ սիրուն:

Փանօր ողջ աշխարհին, ինչ որ ապրում է,
շարժում անդադար, յառաջ ընթանում
Ինչ կեանքն է լեցնում, տոկում ու աճում
ու կենդանութիւն իր շուրջը բերում.
Եւ մարդուն, որպէս ծաղիկն աշխարհի —
յաղթագին հոգին շքեղ բնութեան, —
Աշխարհի՛ աստծուն, աշխարհի՛ մանկան —
մարդուն ամենուր — փանօր ի յաւիտեան

Կամարի

ՉՈՐՐՈՐԴ ՎԿԱՅԱԿԱՆԸ

Փականագործ Իվանը իր շնորհքի վրայ վստահ, յանձնարարական նամակը ծոցը դրած՝ առաւօտեան ժամի 10-ին գործ խնդրելու համար ներկայացաւ կառավարչին:

Հանքերի կառավարիչը, որ թանձր ու թուխ մօրուքով մի պարոն էր, նամակը Իվանի ձեռքից առնելով, իրենց սովորութեան համեմատ՝ ուղեց մի կողմ դնել և ասել՝ գործ չկայ. բայց ծանօթի գիրը ճանաչեց, մի քանի տողից բաղկացած նամակը աչքի անցնելուց յետոյ սեղանի վրայ դրեց ու հարցրեց.

— Ամուսնացած է՞ք. ձեր ընտանիքը մեծ է...

Պ-ի հարցը Իվանին տարօրինակ երևաց. նա հարցին ուղիղ չպատասխանեց, այլ իր շուրջը նայելուց յետոյ ասաց, որ շնորհալի վարպետ է և այդ մասին վկայականներ ունի, դեռևս աշխատելու ոյժը չի պակասել, դա էլ բժիշկները կվկայեն:

— Чудак, մոմռաց Ստեփան Եգորիչը (այսպէս էր կառավարչի անունը) Իվանի «բթամտութեան» վրայ ու գլուխը թափահարելով նկատեց.

— Դուք ինձ կենսագրութիւն էք պատմում, ես կարօտ չեմ դրան. դրած հարցիս պատասխանեցէք...

— Բայց ձեր հարցը իմ գործ խնդրելու հետ ի՞նչ կապ ունի:

— Ինչպէս չէ, ունի, այն էլ մեծ կապ:

— Ձեմ հասկանում. վկայականներ, ձեր բարեկամի նամակը, միթէ սրանք հերիք չեն. գուցէ իմ ոռւս լինելն է խանգարում:

Ստեփան Եգորիչը թեթև կերպով ժպտաց և ուռած փորը ձեռքով շփելով պատասխանեց.

— Տեսնում էք, դուք նորից ինձ չհասկացաք. յիմա էլ ձեր ոռւս լինելը առաջ քաշեցիք: Ազգի բանւոր,

ազգի կապիտալ և նման խելառ բաներ միայն գաղէթներում կարելի է գրել: Իմ ասածը բոլորովին այլ հասկացողութիւնից է բղխում:

Երբ բանւորը լռեց և ծոծրակը քորելուց յետոյ աչքերը լայն բաց անելով՝ պատրաստեց լսելու՝ Ստեփան Եգորիչը շարունակեց.

— Գործը իրեն կարգին, իսկ գաղէթները՝ իրենց: Որքան էլ նրանք գորգողան, գրեն, թէ հարուստները իրենց ազգի բանւորներին պիտի գործ տան, գործատիրոջը այդ չէ հետաքրքրում, այլ՝ շահը... Արդիւնաբերութիւնը բարեգործական ընկերութիւն չէ, կարծես սա դուք էլ դիտէք...

Իվանը գլխով հաւանութեան նշան արաւ:

Ստեփան Եգորիչը, որ ուրիշ անգամները երկու բառով կասէր «գործ չկայ» և դրանով էլ հարցը կփակէր, այս անգամ կարծես թէ ուզում էր հասկացնել, որ ինքը լոկ թուղթ ստորագրողներից չէ և շարունակեց.

— Եթէ օգուտը ձեռք է բերւում շահագործումից, ապա այդ օգուտի չափը մեծանում է աշխատելու միջոցների հեշտացնելուց, վարձագնի պակասութիւնից և մի շարք այլ ծախքերի կրճատումից... Երբ ծառայողը ամուսնացած, ընտանիքի տէր է, նա հանքի տիրոջ վրայ կրկնակի, եռակի ծախս է նստում...

* *

Երբ կառավարիչը իր խօսքը վերջացրեց, Իվանը մինչև ականջների ծայրը կարմրել էր: Նա չգիտէր ինժեների «գործնական» հարցին ինչպէս պատասխանել: Փականագործը յիմարութիւն էր ունեցել ամուսնանալու, իսկ բնութիւնն էլ անխղճաբար նրան երեք զաւակ էր տւել:

Նա դէպի աշխատանքը վերացական սէր չէր տածում: Եթէ այդ բոլորից գլուխը բաց Ստեփան Եգորիչի առաջ կանգնած գործ էր խնդրում, երեխաներին

կերակելու, իրա ապրելու հարցն էր նրան ստիպում այդպէս անելու, և ոչ թէ հիրակոս կամ Մարկոս աղայի հարստանալու խնդիրը:

Մինչդեռ նա փորձով գիտէր, թէ աշխատանքի համար հարկաւոր են ուժեղ մկանունքներ, աշխատելու ընդունակութիւն, ձեռք, շնորհք: Նա յիշեալ բոլոր յատկութիւններից զուրկ չէր, ապահոված էր...

Սակայն Ստեփան Եգորիչի նոր պայմանը հրտեղից լոյս ընկաւ:

Մնացել էր շտապ:

Մի քանի րոպէ լուռ մնալուց յետոյ, երբ կառավարիչը իր քննական հայեացքը դէպի դիմացի բանւորին ուղղեց, վերջինը պիշակի գրպանից զանազան ժամանակներից ստացած մի կապոց վկայականներ հանելով՝ նրան երկնցուց, ապա ասաց.

— Ճիշտ է, ամուսնացած եմ, երեխաներ էլ ունեմ, բայց և այնպէս այս երեք թղթերը ձեզ կհամոզեն, որ գործի համար պէտքական մարդ եմ... Գոնէ սրանց գնահատեցէք. 15 ձիգ տարիների աշխատանքի պտուղ են սրանք:

* * *

Բանւորի խօսակիցը իր ասելիքը վերջացնելուց յետոյ պատրաստուում էր հանքերը շրջելու գնալ: Նա Իվանի տատանւիլը տեսնելով, արդէն հասկացել էր, որ ամուսնացած է: Այլևս չուզեց նորից բացատրութիւններ մէջ մտնելու:

Երբ փականագործը վկայականների կապոցը ցոյց տւեց, նա քմծիծաղ տալով, նկատեց.

— Էս օրից յետոյ էլ թող իմ խօսքերը ձեզ համար չորրորդ վկայական լինեն: Ցաւում եմ... ձեր արտաքինը ինձ դուր է գալիս: Թէկուզ իմ բարեկամի խաթեր համար կարելի էր գործ տալ, բայց ի՞նչ անենք, երբ մեզ

համար սկզբունք ենք դարձրել գերադասութիւն տալ չամուսնացածներին... մնաք բարև:

Եւ գլխարկը վերցնելով՝ իրան նետեց բակում կանգնած կառքի մէջ ու հեռացաւ: «Երկար տարիների աշխատանքի պտուղը» ձեռքին, Իվանը մնաց կանգնած: Յետոյ ծախեց, գրպանը դոնց ու գլուխը տխրութեամբ շարժելով՝ մոմաց. «չորրորդ վկայական... բայց դա ձեր նման Մալթուսների հեգնանքը չպիտի լինի, այլ... և սկսեց մտածել այն իրական ոյժի մասին, որը իրաւոր բանւորների համար չորրորդ վկայականը պիտի լինի»:

Ու գլուխը բաշտաւ քայլերը ուղղեց դէպի արհեստակցական միութեան գրասենեակը:

Մելիք

ՄԵԾ ԻԴԵԱԼԻՆ

Նկել եմ, ահա, կարօտով արբած՝
Ծեծում եմ դուռդ իմ կեանք, իմ Արև.
Տանջանք-յոյգերի կրքերից սրբւած՝
Նկել եմ քեզ տամ տենչալի բարև...

Անցայ դաշտերը անձիր հմայքով,
Նայեցի շուրջս՝ ծաղիկներ-զմրուխտ,
Եւ բարձրանում էր արփին նազանքով,
Տեսայ՝ չւժում են ամպերը պանդուխտ...

Փշրեցի կամուրջը սիրոյ անձնական,
Հե ի հե հասայ դէպ քեզ առյաւէտ.
Ուզում եմ ապրել քեզ հետ մշտական,
Ինձ համար էլ դարձ չկայ այսուհետ:

Սուսան

ՈՒՖ... ՈՒՖ...

Կէս գիշեր էր։ Աշնանային սառնաշունչ քամին վրդովելով ծովի խաղաղ հանգիստը, գոռալով ու սուլելով գալիս խառնուում էր Բագրի նաւթահանքերում գործող շոգինների հետ, որոնք նախ քան խողովակների միջից դուրս գալը, իրենց փակւած ոյժերով պտտեցնում էին գործարանների հսկայ մեքենաները և ապա, կարծես յոգնած, շունչները կտրած, դուրս էին փայթում խողովակների միջից, խորը հառաչելով՝ ուֆ... ուֆ... ուֆ... և անհետանում գիշերային խաւարի մէջ։

Կ-ի գործարանից նոր դուրս գալով՝ քայլում էի միայնակ, անձնատուր եղած այդ գիշեր տեղի ունեցած վիճաբանութիւններին, երբ յանկարծ մթութեան մէջ լսեցի մի օրհասական ճիչ, աւելի սրտակտուր քան քամու ողբը։

Անգիտակցաբար կանգ առայ. ձայնը լսում էր նորից ու նորից և քանի գնում՝ այնքան աղիողորմ էր դառնում։

Ես սթափւեցի. ձայնը գալիս էր խճուղուց մի քանի քայլ հեռու գտնուող գործարանի հանրակացարաններից։ Աւելի ևս առաջ գնալով, ես մօտեցայ հանրակացարաններին։ Նրանցից մէկի լուսամուտը բաց էր. ներս նայեցի, սակայն թանձր օդի և աղօտ լուսաւորութեան մէջ դժւար էր որևէ բան որոշել։ Մի երկու ընկերացի յետոյ տեսողութիւնս ընտելացաւ, և... օ սարսափ, ի՜նչ բացւեց անջառ... մի սրտաշարժ տեսարան... զարհուրելի մի պատկեր...

Կեղտոտ, մութ սրահում, իրար համարեա կից, դրւած էին մօտ քառասուն-յիսուն մահճակալներ, ծածկւած կեղտոտ, մաշւած փալասներով։

Նրանցից մի քանիսի վրայ շարժում էին մարդկային սև ուրականներ, որոնք իրենց տեսքով չէին տարբերւում շուրջը թափւած ցնցոտիներից։

Մթնոլորդը հեղձուկ էր և խեղդող։

Ելքէտրական միակ լապտերը մրոտ ապակու միջից հագիւ էր լուսաւորում բանւորների այս խղճուկ, բայց խորհրդաւոր կացարանը։

Մահճակալներից մէկի վրայ ընկած էր արեւնաշողախ, այլանդակւած մի դիակ. նրան շրջապատել էին մի քանի սև-

բանւորներ, որոնցից ոմանք փաթաթում էին վիրաւորի վէրքերը, ոմանք էլ տխուր, քլիսակոր դիտում ընկերով կրած տանջանքները...

Շրջապատող բանւորների մէջ նկատելով ծանօթ դէմքեր, ես ձայնեցի նրանցից մէկին անհանգիստ շեշտով.

—Աւանէս, ի՜նչ է պատահել...

Ինձ պատասխանող չեղաւ. երևում էր՝ խիստ էին զբաղւած։

Ստիպւած ձայնեցի նորից. այս անգամ արդէն աւելի բարձր ու սարսափահար.

—Այս ի՜նչ է պատահել, պատասխանեցէք ի սէր Աստուծոյ։

Ըստ երևոյթին ձայնիս շեշտը այնքան ցնցող էր, որ այս անգամ ամենքն էլ յանկարծ դէպի ինձ դարձան և ես մի աւելի-թարթում կարողացայ նրանց բոլորի դէմքերի վրայ նկատել մի անասելի աղիւսարշ արտայայտութիւն։

Նրանք ամենքն էլ լուռ, երեքմե ցասկոտ նայում էին ինձ, կարծես այսպիսով ասելիս լինէին՝

—Ձեռ տեսնում, ի՜նչ է պատահել...

Իսկ ես տեսնում էի, միայն բացատրել չէի կարողանում, մինչև որ մի ծերունի բանւոր, որի հետ ես վաղուց ծանօթ էի, կարծես հասկանալով այդ, դարձաւ ինձ.

—Հէյ, հա... աշխարհ, աշխարհ. էլ ուրիշ ի՜նչ կարող է պատահել մեր կեանքում բացի մահից, քաղծից, տանջանքից... Շատ չէր անցել ինչ մեր աչքերում չորացել էր արտասուքի ծովը և ահա այսօր, էլի մէկ զո՛հ տւինք... միայն թէ սա շատ ցաւալի զո՛հ է և եթէ չգիտես ով է՝ կպատմեմ։ Ես ներս մտայ բաց դռնով և մօտեցայ վիրաւորին, որին իսկոյն ճանաչեցի...

Դա երեսնամեայ, բարձրահասակ, թուխ մազերով ու գրււղի դէմքով մի բանւոր էր—մեր ընկերներից մէկը։

Շատ յաճախ տեսնում էի նրան բանւորական ժողովներում. նա միշտ աչքի էր ընկնում իր կրակոտ ճառերով, ձեռքերի թափոտ շարժումներով, և շիտակ, ազնիւ, առանց կրքերի, համոզիչ խօսքով։ Նայեցի դէմքին և մի լուռ կսկիծ զգացի սրտումս...

—Այո, նկատեց ծերունին,—դու երեւ ճանաչեցիր և այդ բանը քեզ ցաւ պատճառեց... Բայց այդ դեռ բոլորը չէ. երբ կլսես նրա պատմութիւնը, այն ժամանակ կրկնապատիկ կըցաւես... Այս ասելով մրոտած քսակից հանեց ծխամորճն ու ծխախոտը, բթամատով սեղմեց այն, վառեց և, մինչ ընկերները գլխակոր կանգնած էին վիրաւորի մօտ՝ ինքն էլ պզտիկ

իր անգորութիւնը նրա տառապանքի առաջ, խոր հոգոց քաշելով սկսեց ծխել և պատմել.

— Երկար, շատ երկար տարիներ է անցել, խօսեց նա, ինչ ես այստեղ աշխատում եմ, և այդ ժամանակամիջոցում լաւ եմ ճանաչել, թէ ինչ է գործարանային կեանքը ու նրա մէջ աշխատելը... բայց աւելի լաւ է գործարանի մասին չխօսեմ, որովհետեւ դա մի շատ երկար ու դժուար պատմութիւն է և բացի այդ նրա մէջ մարդկային արեւելար շատ կայ... Եւ, ինչպէս սա, տեսնում ես... հա, ես կխօսեմ միայն սրա մասին, ասաւ ծերուկը, ցոյց տալով վիրաւորին:

Ես դեռ ջանէի, քսանհինգ տարեկան առողջ և ուժեղ երիտասարդ էի, երբ հազարբերան կարիքը ճնշելով, դուրս հրեց ինձ հայրենի գիւղից. և ես վերջին կտոր հողս էլ ծախելով, սրա հետ միասին եկայ այս անիծեալ քաղաքը աշխատանքի:

Ես ամուսնացած չէի, բայց ունէի ծերացած հայր, մայր և երեք քոյրեր, որոնք միշտ էլ կիսաքաղց օրեր էին քաշում. ընկերս ամուսնացած էր և այս տղան այն ժամանակ դեռ հագիւ հինգ տարեկան լինէր:

Գիւղից դուրս գալուն պէս մենք եկանք այս մեծ քաղաքը, մտանք գործարան, սկսեցինք բանել. Մեր աշխատանքը շատ ծանր էր, իսկ ստացած ուժիկներս՝ չնչին. և որպէսզի մի քանի մանէթ տուն ուղարկէինք, ստիպւած էինք օրը տասն ութ ժամ աշխատել և նոյնպէս կիսաքաղց մնալ... հէյ գիդի օրեր. և նա մի խոր հառաչանք թողեց ծխամորճից ելնող ծուխի հետ:

Շատ անգամ սրա ողորմածիկ հայրը ասում էր.

— Ախ, Թիւնի, եանի կլինի, որ մէկ էլ ընտանիքիս եքսը տեսնեմ, գրկեմ սիրուն Վանէսիս, ու յետոյ գամ գործիս...

Ա՛խ Թիւն, օր է, անշարք է, եթէ ես մեռայ, դու գոնէ աշխատիր Վանէսիս բերել այստեղ, ուսումի տալ, գոնէ նա թեթեանայ մեր ճակատին գրած չարչարանքից, թէ չէ նա էլ ստիպւած պիտի թողնի գիւղը և գայ գործարան աշխատելու, հալ ու մաշ լինելու մեղպէս:

Ախ գործարան... գործարան... ասում էր նա և անգոր հառաչում... հառաչում...

Մի անգամ էլ եկաւ գործից, և ամբողջ գիշերը չքնեց... իսկ առաւօտը ժամի 6-ին անքուն, ջարդւած, ուժասպառ գնաց նորից աշխատելու, բայց կէս օրը դեռ չմօտեցած, մի անգգոյշ քայլից ընկել էր անողոք շոգեմեքենայի անիւի տակ և մեռել...

Ինչպէս անձայն, աննկատելի եկել էր, այնպէս էլ գնաց մարդը. ոչ ոք չխօսեց նրա՝ մահւան մասին, ոչ ոք չհետաքրքրեց, կարծես այդպէս էլ պիտի լինէր, որպէս սովորական մի երևոյթ: Միայն ես էի, որ երկար մորմոքեցի, բայց դրանից ինչ օգուտ... խեղճի ընտանիքը մնաց քաղցած, և թշուառ կիներ ամուսնու մահից յետոյ՝ որդուն էլ քաղցից չսպանելու համար՝ ուղարկել էր ինձ մօտ աշխատելու:

Այդ օրից անցել է ճիշտ քսան և հինգ տարի:

Գործարանում և ոչ մի փոփոխութիւն. էլի նոյն ջուրը, նոյն քարխանէն... մինչդեռ այն օրւայ երեսան այսօր մեծացել՝ անագին մարդ է դարձել. Մի անգամ էլ գնաց նա գիւղ և զիջելով մօր թախաձանքներին այնտեղ ամուսնացաւ. Բայց բանւորը մի անգամ հայրենի գիւղից դուրս գալուց ու գործարանում բանւոր գրեւորաց յետոյ կարճի է միթէ նորից վերադառնալ գիւղ ապրելու համար... դա, ի հարկէ, երազ է. այդպէս եղաւ և սրանը ու իր հօր պէս ընդմիշտ մնաց գործարանում... իսկ վերջը... վերջը դու տեսնում ես. անա այս է...

Այսօր սա սարքում էր նոր հորի վիշկան, բայց այդ ընդմիջումն անգամ յանկարծակի սկսեց խփել ֆանտանը և այն էլ այնքան ուժգին, որ այս թշուառին հենց մի հարւածով անագին բարձրութիւնից գլորեց ներքեւ, ջարդեց ոտքն ու ողնաշարը... Եւ անա նա:

Այո, և այսպէս անվերջ մենք կարծես պարտաւոր ենք մեզ մի կտոր սև հացի համար խաղէյիններին միլիոնատէր դարձնել սերունդից սերունդ տալ մեր կեանքը, ջահել հասակը, սիրտը, հոգին, զգացմունքները... Այո, պարտաւոր ենք...

Նա հեզանքով հենց նոր վերջացնում էր խօսքը, երբ դուռը բացւելով ներս մտան մի խումբ բանւորներ՝ նոյնպէս կեղտոտ, նոյնքան գունատ ու դժգոյն:

Նրանք շարած ու համրաձայն շրջապատեցին հիւանդին, որը համարեա բոլորովին ուժասպառ՝ մի վերջին անգամ ևս ջուրջը նայեց ու տեսնելով հաւաքւած ընկերներին՝ խօսեց նշաւազած ձայնով.

— Ընկերներ, ես մեռնում եմ... մեռնում՝ ինձ հետ տանելով իմ ամենալաւ նպատակները. երեսուն տարւայ կեանքիս բոլոր յոյսերի փոխարէն մեռնում եմ այսօր քաղցած, անտուն ու անտէր... բայց ինչու... ինչու...

— Ասացէ՛ք՝ ո՞ր է մայրս, կի՞նս ու բալէս. միթէ միս էր իմ վարձատրութիւնը, իմ ճակատագիրը... բայց ա՛խ, որքան սև է նա. ո՞վ գրեց այն և ինչո՞ւ... ինչո՞ւ...

Վերաւորի վերջին խօսքերը այնպէս ազդեցին շրջապատող բանւորների վրայ, որ նրանք ամենքն էլ սարսափահար նայեցին միմեանց ու ակամայ կրկնեցին՝ «ինչու... ինչու»...

Նրանց դէմքը այդ րոպէին պակաս զարհուրելի չէր. բոլորն ու վիշտը միախառնւած՝ պատել էր նրանց գունատ դէմքերը. կարծես ամեն մէկը իր կենսագրութիւնը, իր վախճանն էր տեսնում այս մէկի մէջ:

— Ի՞նչ անես, յուսահատ հեգնեց մէկը. ասում են ճակատագիր է. այո՛, ճակատագիր, որ գրւում է միայն աշխատաւորի ճակատին:

Թշառ վերաւորը այլ ևս չէր կարողանում խօսել, այլ խուլ տնքալով հազիւ շարժում էր շուրթերը, կարծես ինչ-որ աւանդ, ինչ-որ պատգամ էր ուզում թողնել շրջապատող ընկերներին...

Մի վերջին անգամ ևս նա աչքերը բանալով, նայեց շուրջը ու նւաղած հառաչեց՝ ու՛՛՛՛՛... ու՛՛՛՛՛... ու՛՛՛՛՛...

Եւ սարսափեցի... որքան նման էր նրա այդ հառաչանքը քիչ առաջ զրոյում լսած շողու հառաչանքին...

Այո, շողին ու մարդը... որքան նման են իրար այստեղ...

Մարո

Վեպրճովի և «ԿՈՕՎԿ» Վեպրճովի

«ԿՎԵՆՎՍՍՏՈ»

Վեպրճովի և «ԵՎԵ» Վեպրճովի

Վե

ՆՍԿ Ե Վ ՆՆՎԵ

Խալ Ե (գլխավորումը գլխավորումը)

Ճիշտ գլխավորումը ճիշտ գլխավորումը—ԻՆՎԵՆՎՈՅՆՆ (8

Ե կոտ վարում

Խալ Ե (գլխավորումը գլխավորումը) «ԵՆՈՅՆՆ ՎՍՎՆՆՆ» (2

Խալ Ե (գլխավորումը գլխավորումը) «ԵՆՈՅՆՆ ՎՍՎՆՆ» (2

Խալ Ե (գլխավորումը գլխավորումը) «ԵՆՈՅՆՆ ՎՍՎՆՆ» (2

Խալ Ե (գլխավորումը գլխավորումը) «ԵՆՈՅՆՆ ՎՍՎՆՆ» (2

Խալ Ե (գլխավորումը գլխավորումը) «ԵՆՈՅՆՆ ՎՍՎՆՆ» (2

Խալ Ե (գլխավորումը գլխավորումը) «ԵՆՈՅՆՆ ՎՍՎՆՆ» (2

Խալ Ե (գլխավորումը գլխավորումը) «ԵՆՈՅՆՆ ՎՍՎՆՆ» (2

Խալ Ե (գլխավորումը գլխավորումը) «ԵՆՈՅՆՆ ՎՍՎՆՆ» (2

Խալ Ե (գլխավորումը գլխավորումը) «ԵՆՈՅՆՆ ՎՍՎՆՆ» (2

Խալ Ե (գլխավորումը գլխավորումը) «ԵՆՈՅՆՆ ՎՍՎՆՆ» (2

Խալ Ե (գլխավորումը գլխավորումը) «ԵՆՈՅՆՆ ՎՍՎՆՆ» (2

Խալ Ե (գլխավորումը գլխավորումը) «ԵՆՈՅՆՆ ՎՍՎՆՆ» (2

Խալ Ե (գլխավորումը գլխավորումը) «ԵՆՈՅՆՆ ՎՍՎՆՆ» (2

«Վեպրճովի և «ԿՈՕՎԿ» Վեպրճովի

1998 8 27 0007

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0254543

Վեպրճովի և «ԿՈՕՎԿ» Վեպրճովի

71.660